

ირინე შუბითიძე

სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრი

მეორე ენის სწავლების სტრატეგიები ზრდასრულთათვის

აბსტრაქტი

უცხო ენის სწავლების საკითხის აქტუალობიდან გამომდინარე, ტარდება უამრავი კვლევა, რომელთა შედეგებს ჰყავს თავისი მომხრეები, ისევე, როგორც ოპონენტთა მთელი არმია... თუმცა, ფაქტია: მეორე ენის სწავლა-სწავლება უდავოდ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იქნის თანამედროვე ადამიანთა წინაშე მდგარი სოციალურ-ეკონომიკური მოთხოვნების პარალელურად...

სტატიაში წარმოდგენილი იქნება მეორე ენის სწავლების საკითხი ზრდასრულთა ასაკობრივი ჯგუფისთვის. წარმოვადგენთ იმ ძირითად სტრატეგიებს/მეთოდებს/მიდგომებს, რომლებიც მეტ-ნაკლებად ერთნაირია სხვადასხვა ასაკობრივი ჯგუფისთვის, თუმცა მეტად მნიშვნელოვანია იმ ადამიანებისთვის, რომელთა წინაშეც მეორე ენის სწავლების აუცილებლობა დადგა შედარებით მოზრდილ ასაკში, ვიდრე ეს რეკომენდებულია სხვადასხვა კვლევისა თუ დაკვირვების შედეგად.

შესავალი

ჩვენს ყოველდღიურობაში მეორე ენისა თუ, ზოგადად, უცხო ენის შესწავლის მზარდმა მოთხოვნილებამ ლინგვისტიკის სფეროს განვითარებას კიდევ უფრო დიდი მნიშვნელობა შესძინა. ენის მკვლევართა წინაშე დადგა საკითხი – რა გზებით, მეთოდებითა თუ საშუალებებით არის შესაძლებელი მეორე ენის სწავლებისას დასახული მიზნების მიღწევა. არსებობს უამრავი გარემოება, რომლებიც დიდ-წილად განსაზღვრავენ ენის სწავლების შედეგებს. ამ გარემოებათაგან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია: ასაკობრივი თავისებურება, სოციო-კულტურული გარემო, გენეტიკა, ინდივიდუალური შემეცნებითი უნარები,

და ა.შ., მაგრამ ყველა შემთხვევაში ერთ-ერთი საკვანძო საკითხი ენის სწავლების მეთოდიკა, მიდგომები და სტრატეგიებია, რომელთა ძირითადი არსი მეტ-ნაკლებად ყველა ინდივიდისთვის ერთგვარია, თუმცა განსხვავდება ფორმა და შინაარსი დასახული მიზნების და ინდივიდუალური თავისებურებების შესაბამისად.

წინამდებარე სტატია განიხილავს მეორე ენის სწავლების სტრატეგიებს, რომლებიც, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, არა ერთადერთი, თუმცა, უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია მეორე ენის სწავლა-სწავლების პროცესში.

ვიდრე უშუალოდ სტატიის მთავარ თემაზე გადავალთ, შესავალშივე

გავმიჯნავთ ტერმინებს „*მეორე ენა*“ და „*უცხო ენა*“, რადგან ხშირად ხდება ხოლმე ამ ტერმინების გაიგივება ან აღრევა. ეს ორი დეფინიცია ერთმანეთისგან განსხვავდება თავისი არსით და დანიშნულებით, მიუხედავად იმისა, რომ გარკვეულ ასპექტებში ისინი ერთმანეთს ფარავენ.

მეორე ენას ადამიანები სწავლობენ ყოველდღიური კომუნიკაციის აუცილებლობიდან გამომდინარე, ანუ სწავლა განპირობებულია სასაუბრო ენის საჭიროებებიდან ყოველდღიურ ცხოვრებაში. (მატსოუკა, ივანსი, 2004). მაშინ, როცა უცხო ენას ხშირ შემთხვევაში ინდივიდები ეუფლებიან აკადემიური მიზნებისთვის, კარიერული წისნვლისთვის, ან უბრალოდ ახლის ძიების და სხვადასხვა ენის ცოდნის სურვილიდან გამომდინარე. აქედან გამომდინარე პირველი შემთხვევისგან განსხვავებით უცხო ენის სწავლა უფრო ნებაყოფლობითია, ხოლო მეორე ენის სწავლა სოციალიზაციის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია განსაკუთრებით უმცირესობების შემთხვევაში. მაგალითად, საქართველოში მცხოვრები არაქართულენოვანი მოსახლეობისთვის ინგლისური, გერმანული და სხვადასხვა ევროპული ენები წარმოადგენს *უცხო ენას*, რადგან ამ ენებს ყოველდღიური საკომუნიკაციო ფუნქცია არ აქვთ საქართველოს არცერთ რეგიონში, მაშინ, როცა ქართული მათთვის არის მეორე ენა, რადგან წარმოადგენს სახელმწიფო ენას და სავალდებულო და აუცილებელია მისი ცოდნა

საქართველოში მცხოვრები ყველა მოქალაქისთვის განურჩევლად ერთნიკური წარმოშობისა, განსაკუთრებით მათ ვისაც სურს უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებებში სწავლა, კერძო ან საჯარო სექტორში მუშაობა და, ზოგადად, ქვეყნის სოციო-კულტურულ ცხოვრებაში აქტიური მონაწილეობა.

სტატიის მიზანია, წარმოადგინოს მეორე ენის სწავლების ძირითადი სტრატეგიები, რომლებიც საინტერესო იქნება განსაკუთრებით ზრდასრულებისთვის, მეორე ენის სწავლების პროცესის საინტერესოდ და პროდუქტულად წარმართვისათვის.

აღსანიშნავია, რომ წარმოდგენილი სწავლების სტრატეგიები შესაძლოა გამოიყენებოდეს მცირე ასაკობრივი ჯგუფის ენის შემსწავლელთათვისაც, თუმცა, ზრდასრულებში წარმატების შესაძლებლობა გაცილებით მაღალია, იმის გავითვალისწინებით, რომ ზრდასრულს თავად შეუძლია აქტიური მონაწილეობა მიიღოს კონკრეტული სტრატეგიის შერჩევაში ენის სწავლის პროცესში წარმოქმნილი სირთულეების, საკუთარი ინდივიდუალური შესაძლებლობების და მის წინაშე მდგარი სამომავლო გეგმების გათვალისწინებით.

ზრდასრულებში ენის სწავლების აუცილებლობა და შესაძლებლობები

კაცობრიობის განვითარება შეუქცევადს ხდის ცვალებადობის პროცესს ადამიანთა არსებობის ნებისმიერ სფეროში, არც ზოგადად

სწავლა / სწავლების პროცესია გამონაკლისი. იცვლება სწავლის მეთოდები/სტრატეგიები იმის მიხედვით, რა კონკრეტული მიზნები დგება ადამიანთა წინაშე. უცვლელია მხოლოდ მეორე ან უცხო ენის მიმართ სწავლის მოთხოვნილება ნებისმიერი სოციალურ-კულტურული ჯგუფის წარმომადგენლისათვის.

უკანასკნელ წლებში ჩატარებული კვლევების დიდი ნაწილი ამტკიცებს მცირე ასაკში ენის სწავლის უპირატესობას. ამ თეორიის მხარდამჭერნი მშობლებს მოუწოდებენ, მეორე ან უცხო ენებისადმი ბავშვის ადაპტაცია ჯერ კიდევ მუცლადყოფნის პერიოდშივე მოხდეს. (<http://www.sciencedaily.com/releases/2010/02/100216142330.htm> <<http://www.sciencedaily.com / releases/2010%20/02/100216142330.htm>>) თუმცა, ერთია – რა არის უკეთესი და მეორე – რა შესაძლებლობები არსებობს იმისათვის, რომ საუკეთესო დანერგო პრაქტიკაში. იქიდან გამომდინარე, რომ მცირე ასაკში ძალიან ბევრი წინააღმდეგობა არსებობს ბავშვისთვის სრულყოფილად ენის სწავლებისათვის, უკანასკნელ პერიოდში აქტუალური გახდა მეორე ან უცხო ენის სწავლა/სწავლება ზრდასრულთათვის. გარკვეულწილად, ეს განაპირობა არსებულმა სოციალურ-პოლიტიკურმა მოთხოვნილებებმა საზოგადოების მიმართ, რაც გულისხმობს ენის შესწავლას აკადემიური მიზნებისთვის, კარიერული წინსვლისთვის, ან, ზოგადად, სოციალიზაციისთვის,

აქტიური სამოქალაქო ჩართულობისა და თანამონაწილეობისთვის.

ზრდასრულთა ასაკობრივი ჯგუფისთვის ენის სწავლას, როგორც უკვე აღვნიშნეთ კვლევებით დასაბუთებულ შედეგებზე დაყრდნობით, არ აქვს იმდენი დადებითი მახასიათებელი, როგორც ეს მცირე ასაკობრივი ჯგუფისთვისაა, თუმცა საზოგადოების მუდმივი განვითარების აუცილებლობიდან გამომდინარე, რამდენიმე მნიშვნელოვანი გარემოება შესაძლოა ზრდასრულთა განათლების უპირატესობად ვაქციოთ და ამ ჭრილში განვიხილოთ მეორე ენის დაუფლების პროცესში. მაგალითად, პედაგოგს შეუძლია სწავლების სტრატეგიების შერჩევის პროცესში აქტიურად ჩართოს ენის შემსწავლელი, მასთან ერთად შეიმუშაოს სასწავლო გეგმა და ინდივიდუალური თვითშეფასების ინსტრუმენტი ენის შემსწავლელისთვის, რომელიც ხელს შეუწყობს მისი მოტივაციის გაძლიერებას, რომელიც, ასაკის მატებასთან ერთად, თავისთავად ყალიბდება და ძლიერდება ინდივიდებში. აღნიშნული ასაკობრივი ჯგუფის წარმომადგენელთა უმრავლესობა უკვე საკუთარი სურვილით და წინასწარ განსაზღვრული მიზნებით იწყებს ენის შესწავლას, რაც ენის სწავლა-სწავლების პროცესს საინტერესოს და პროდუქტულს ხდის. ზრდასრულებში განსაკუთრებით სწრაფად ხდება საკომუნიკაციო ენის დაუფლება, თუმცა, ასევე, ინდივიდუალური საჭიროებებიდან და შესაძლებლობებიდან გამომდინარე

აკადემიური მიზნებისთვის ენის შესწავლაც დროის შედარებით მცირე მონაკვეთში არც თუ იშვიათი ფაქტია ჩვენს ყოველდღიურობაში. არ შეიძლება აქვე არ აღვნიშნოთ მშობლიური ენის როლი მეორე ენის დაუფლების პროცესში, რაც ზრდასრულთა ენის სწავლების კიდევ ერთ მნიშვნელოვან დადებით მახასიათებლად შეიძლება განვიხილოთ. ვგულისხმობთ მშობლიურ ენაში არსებული სიტყვათა მარაგის, გრამატიკული სტრუქტურების, ასევე ზოგადი წიგნიერებისა და განათლების დონის „საშენ მასალად“ გამოყენებას მეორე ენის სწავლებისას, რის შესაძლებლობასაც იძლევა ზრდასრულობის ასაკობრივი პერიოდი.

მეორე ენის სწავლების სტრატეგიები

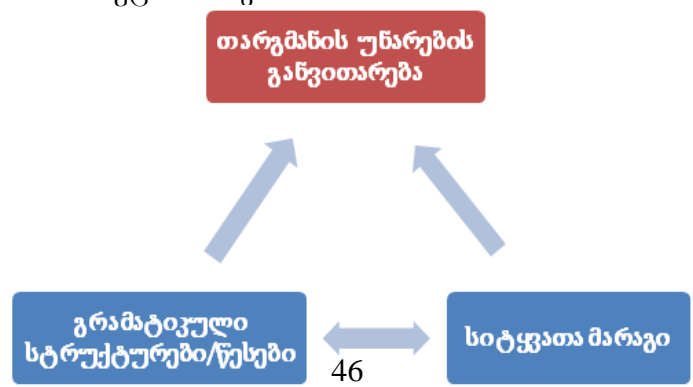
სტატიის ეს ნაწილი ეხება მეორე ენის სწავლების ძირითად სტრატეგიებს, რომლებიც ყველაზე მეტად შეუძლიათ გამოიყენონ ენის სწავლების პროცესში მოზარდებმა ან ზრდასრულებმა, მათი კონკრეტული მიზნებისა და ამოცანების შესაბამისად.

მთარგმნელობით-გრამატიკული მეთოდი (Grammar-Translation Method)

„მთარგმნელობით-გრამატიკული მეთოდი მეორე ან უცხო ენის

სწავლებისას განეკუთვნება ისეთ მეთოდს, რომელიც ძირითადად იყენებს თარგმანის და გრამატიკული სტრუქტურებზე დაფუძნებულ აქტივობებს ენის სწავლების პროცესისათვის“ (რიჩარდსი, შმიდტი 2002).

ეს მეთოდი ევროპაში ჯერ კიდევ მეცხრამეტე საუკუნეში ფართოდ გამოყენებოდა ლათინურისა და ბერძნული ენების შესასწავლად და, მისი არსიდან გამომდინარე, ორიენტირებული იყო უფრო მეტად კითხვისა და წერის უნარების განვითარებაზე, ვიდრე საკომუნიკაციო უნარებზე. აღნიშნული მეთოდის ცალმხრივობამ განაპირობა სწორედ მოგვიანებით ბუნებრივი მიდგომის მეთოდით (NATURAL APPROACH) ზემოაღნიშნულის ჩანაცვლება, რომელიც მეტ აქცენტს სამეტყველო ენის განვითარებაზე აკეთებდა. მთარგმნელობითი-გრამატიკული მეთოდის მიხედვით, პრაქტიკის დიდი ნაწილი მიმართულია მთარგმნელობითი უნარის განვითარებაზე კონკრეტული სავარჯიშოებით იმ სიტყვების მარაგისა და გრამატიკული სტრუქტურების გამოყენებით, რომელთაც ენის შემსწავლელი ეუფლება მეორე ენის შესწავლის პროცესში.

აუდიოლინგუური მეთოდი (Audio-Lingual Method)

აუდიოლინგუური მეთოდი ეფუძნება ბიჰვეორისტულ თეორიას, რომელსაც პირდაპირი სწავლების მეთოდთან (Direct Method) ბევრი საერთო აქვს. ეს ერთგვაროვნება შემდეგში მდგომარეობს: ენის სწავლის პროცესში მშობლიური ენის გამოყენება მინიმუმამდე უნდა იყოს დაყვანილი და კომუნიკაცია და აზროვნების მთელი კონცენტრაცია ძირითადად უნდა მოხდეს შესასწავლ ენაზე. ახალი ლექსიკის თუ გრამატიკული წესების მიწოდება უნდა ხდებოდეს მარტივად და გასაგებად სამიზნე ენაზე (target language).

გრამატიკის როლის წინ წამოწევა ენის სწავლების პროცესში დამახასიათებელია აუდიოლინგუური მეთოდისთვის, რაც მას განასხვავებს პირდაპირი სწავლების მეთოდისგან, რომელიც მეტ აქცენტს მდიდარ სიტყვათა მარაგზე აკეთებს.

პირდაპირი მეთოდი (The Direct Method)

პირდაპირი მეთოდი ან, როგორც მას ხშირად მოიხსენიებენ – ბუნებრივი მიდგომის მეთოდი, ორიენტირებულია ენის შესახებ ცოდნაზე, ვიდრე ენის გრამატიკული თუ სხვა სტრუქტურების სიღრმისეულ ცოდნაზე, რომლის ძირითად მიზანს წარმოადგენს, ენის შემსწავლელის პოტენციური მთლიანად მიმართოს პრაქტიკული და კომუნიკაციისთვის სასარგებლო ენობრივი ელემენტების შესწავლისკენ.

ენის სწავლების მსგავსი მიდგომა დასავლეთ ევროპაში მიმდინარე ინდუსტრია-ლიზაციის პროცესების გამოცხადი იყო, რომელიც პრაქტიკული ცოდნის შექმნისკენ იყო მიმართული.

სახელწოდებიდან გამომდინარე, ამ მეთოდის ძირითადი პრინციპია მეორე ენის სწავლებისას იმ ბუნებრივი მიდგომების გამოყენება, რომელსაც ადგილი აქვს მშობლიური/პირველი ენის შესწავლის პროცესში (http://www2.uni-wuppertal.de/FB4/anglistik/multhaupt/methods_elt/4_direct_method.htm). დღესდღეობით ეს მეთოდი ფართოდ გამოიყენება სხვადასხვა უცხო თუ მეორე ენის შესწავლის პროცესში, რომელიც გულისხმობს კომუნიკაციისთვის აუცილებელი ფრაზოლოგიისა და წინადადებების შესწავლას, გრამატიკული წესების დრმა ანალიზის გარეშე.

ეს მეთოდი გამოიყენება ყოველდღიური პრაქტიკული საკომუნიკაციო ენის შესწავლისთვის და ძირითადად სამეტყველო უნარების განვითარებას ემსახურება, განსხვავებით მთარგმნელობით-გრამატიკული მეთოდისგან, რომელიც ენის სიღრმისეულ შესწავლისა და აკადემიური უნარების განვითარებისკენაა მიმართული.

კომუნიკაციური მიდგომა (Communicative Approach)

კომუნიკაციური მიდგომა წარმოადგენს სხვადასხვა მეთოდის ერთობლიობას და 70-იანი წლებიდან

იწყებს განვითარებას. როგორც სახელწოდება მიგვანიშნებს, ეს მეთოდი ძირითადად გამოიყენება საკომუნიკაციო კომპეტენციების განვითარებისთვის. ამ მიდგომის მომხრეებს მის ერთ-ერთ ძირითად ღირსებად მიაჩნიათ, რომ ენის შემსწავლელს შესაძლებლობა ეძლევა, საკუთარი ნააზრევი გამოხატოს თავისუფლად, თუნდაც ნათქვამი შეიცავდეს გარკვეულ გრამატიკულ ან სხვა სახის შეცდომებს, ანუ ძირითადი აქცენტი იმაზე კეთდება, მსმენელამდე მიიტანო შენი ნააზრევი. მაშინ, როცა აღნიშნული მეთოდის მოწინააღმდეგეებს მიაჩნიათ, რომ ამგვარი მიდგომა ხელს უწყობს შეცდომების უგულებელყოფას და შეუძლებელს ხდის ენის სრულფასოვან ათვისებას (http://www2.uni-wuppertal.de/FB4/anglistik/multhaupt/methods_elt/6_communicative_language_teaching.htm). ამ მიდგომის მიხედვით, ენის სწავლების პროცესში ორიენტირება ხდება გაბმულ მეტყველებაზე და არა გრამატიკულ და ლექსიკურ გამართულობაზე.

დასკვნა

დასკვნის სახით შესაძლოა ითქვას, რომ ენის სწავლას ნებისმიერ ასაკში დაძლევადი პროცესია, თუმცა მთავარია სწორი მიმართულება და მოტივაცია მიზნის მისაღწევად.

ზრდასრულობის პერიოდში ენის შემსწავლელს მეტ-ნაკლებად უკვე აქვს განსაზღვრული კონკრეტული მიზნები, რისთვისაც ენას სწავლობს. სწორედ ამის გათვალისწინებით, მას შეუძლია აქტიური მონაწილეობა მიიღოს პედაგოგთან ერთად იმ მეთოდებისა და მიდგომების არჩევაში, რომლებიც მის სამომავლო მიზნებთან უფრო მეტადაა თანხვედრაში. ენის შემსწავლელის ასაკი ზრდასრულობის პერიოდში საშუალებას იძლევა, შესასწავლი მასალა თუ მეთოდიკა მორგებული იყოს კონკრეტულ მიზნებს, რაც გულისხმობს საკომუნიკაციო / ყოველდღიურ და აკადემიურ ენას შორის არჩევანის გაკეთებას.

გამოყენებული ლიტერატურა

მატსუოკა, ივანს, 2004 - Matsuoka, Evans , 2004 - Matsuoka. R ., & Evans, D.R. 2004.,
Socio-Cognitive Approach in Second Language Acquisition Research
(http://www.ncn.ac.jp/04_for_medical/kiyo/ar/2004jns-ncnj04.pdf)

რიჩარდსი, როჯერსი, 1986 - Richards , Rodgers , 1986 - Richards, J. C., & Rodgers, T. S. 1986. .
Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press

რიჩარდსი, შმიდტი, 2002 - Richards, Schmidt , 2002 - Richards, J. C., & Schmidt, R. 2002, .
Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. Pearson Education Limited.

<http://www.sciencedaily.com/releases/2010/02/100216142330.htm>

http://www.ncn.ac.jp/04_for_medical/kiyo/ar/2004jns-ncnj04.pdf

http://www2.uni-wuppertal.de/FB4/anglistik/multhaup/methods_elt/4_direct_method.htm

http://www2.uni-wuppertal.de/FB4/anglistik/multhaup/methods_elt/6_communicative_language_teaching.htm

<http://web.cortland.edu/andersmd/cog/cog.html>

Irine Shubitidze

Center for Civil Integration and Inter-Ethnic Relations

Second Language Teaching Strategies for Adult Learners

ABSTRACT

Due to the actuality of the second language teaching in modern society, a number of researches are being conducted. The results are obviously subject of arguments through the opponents and proponents.

It should be mentioned that second language acquisition for adults is undoubtedly getting particularly important field for the linguists, to take into account the rising socio-economical development and requirements towards a society in our reality.

The article aims to present the second language teaching issues for adults and it will be discussed basic strategies/methods or approaches to be used for second language teaching especially for adults, who have to learn second language for specific reasons later, then it is recommended by researchers.